



Παιδαγωγική: Από την Αρχαιότητα μέχρι Σήμερα

Σεπτέμβριος 2024

Επιμέλεια Δρ. Αριστέα Κοντογιάννη

- Οι διαφάνειες βασίστηκαν στο παρακάτω εκπαιδευτικό υλικό:
- **Εισαγωγή στην Παιδαγωγική Επιστήμη**
Συγγραφέας: Δημήτριος Λάγος, Αναπλ. Καθηγητής Α.Σ.ΠΑΙ.Τ.Ε.
Επιστημονικός Υπεύθυνος Ενότητας
Συνεργασία στην επεξεργασία του υλικού: Άννα Μαρκοπούλου, επιστημονική συνεργάτης της ΑΣΠΑΙΤΕ
- Αν θέλετε να διαβάσετε περαιτέρω, μπορείτε να βρείτε το υλικό εδώ:
http://repository.edulll.gr/edulll/retrieve/3682/1087_01_oaed_enotita01_v01.pdf#page=3.17.

Ο Ορισμός της Παιδαγωγικής στην Αρχαιότητα

- Ο όρος 'Παιδαγωγική' προέρχεται από την αρχαία λέξη παις (παιδί) και το ρήμα άγω (οδηγώ).
- **Παιδαγωγός:** Στην αρχαία Ελλάδα συνόδευε το παιδί στο σχολείο και φρόντιζε την ανατροφή του.
- Στους Ελληνιστικούς χρόνους, ο όρος απέκτησε μια ευρύτερη σημασία, συνδεόμενος με την έννοια της **εκπαίδευσης** και της **ανατροφής**.

Από την Τέχνη στην Επιστήμη

- Στην αρχαιότητα, η παιδαγωγική αναφερόταν ως 'τέχνη' της ανατροφής και όχι ως επιστήμη.
- Η παιδαγωγική παρέμεινε τέχνη μέχρι την νεότερη εποχή.
- Η μετατροπή της σε επιστήμη άρχισε να γίνεται συστηματική πριν από 200 χρόνια, με την ανάπτυξη διαφόρων θεωριών και εκπαιδευτικών μεθόδων.

Παιδαγωγική ή «η τέχνη της αγωγής»

- Στην παραδοσιακή κοινωνία, οι παλαιότεροι μεταβίβαζαν γνώση στους νεότερους μέσα από την καθοδήγηση και τη μάθηση, η οποία στηριζόταν στη συλλογική εμπειρία.
- Η παιδαγωγική γνώση βασιζόταν σε προσωπικές εμπειρίες, πεποιθήσεις, και αντιλήψεις για τη ζωή και τον άνθρωπο, καθώς και στις παραδόσεις σχετικά με την ανατροφή των παιδιών.
- Η παιδαγωγική δεν αντιμετωπιζόταν ως επιστήμη: Ανοιχτή σε όποιον ήθελε να την ασκήσει, χωρίς συγκεκριμένες αρχές ή κριτήρια αξιολόγησης.

Η Επιστημονική Καθιέρωση της Παιδαγωγικής

- Η παιδαγωγική καθιερώνεται ως επιστήμη κυρίως στις αρχές του 20ου αιώνα.
- Το γνωστικό αντικείμενο επεκτάθηκε με την εισαγωγή νέων θεωρητικών εργαλείων και μεθοδολογιών.
- Η διεθνής βιβλιογραφία και οι ακαδημαϊκές σπουδές άρχισαν να θεμελιώνουν το επιστημονικό πλαίσιο της παιδαγωγικής.

Θεμελιώδη Στοιχεία Παιδαγωγικής Θεωρίας

- Η **παιδαγωγική θεωρία** εξελίχθηκε μέσα από διαφορετικές και συχνά αντικρουόμενες προσεγγίσεις.
- Ορισμένες σημαντικές παιδαγωγικές θεωρίες περιλαμβάνουν:
- Συμπεριφορισμός: Η μάθηση βασίζεται στην αλλαγή της συμπεριφοράς μέσω εξωτερικών ερεθισμάτων.
- Γνωστική Ψυχολογία: Εστιάζει στον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι επεξεργάζονται, αποθηκεύουν και ανακτούν πληροφορίες.

Εννοιολογική Διεύρυνση και Προκλήσεις

- Η ανάπτυξη της παιδαγωγικής προκάλεσε εννοιολογική σύγχυση.
- Στην καθημερινή γλώσσα, ο όρος 'παιδαγωγική' χρησιμοποιείται με διαφορετικές σημασίες και χωρίς σαφές επιστημονικό πλαίσιο.
- Αυτή η σύγχυση αντικατοπτρίζεται στην πολυπλοκότητα του φαινομένου της εκπαίδευσης, που περιλαμβάνει πολλούς παράγοντες, μερικές φορές αμφίβολης εγκυρότητας.

Παιδαγωγική και Παιδεία

- **Παιδαγωγική:** Η επιστήμη ή τέχνη της ανατροφής και της εκπαίδευσης των παιδιών.
- **Παιδεία:** Ένας ευρύτερος όρος που αναφέρεται στην εκπαίδευση, τη μόρφωση, και την καλλιέργεια.
- Ο όρος "**παιδεία**" έχει διαφορετικές χρήσεις στην ελληνική γλώσσα, όπως:
 - **Εκπαιδευτικό σύστημα** (Υπουργείο Παιδείας).
 - **Μόρφωση:** Το αποτέλεσμα της εκπαίδευσης.
 - **Κουλτούρα:** Πολιτιστικά και κοινωνικά στοιχεία.

Παιδεία, μόρφωση, καλλιέργεια, πολιτισμός: Όροι με διαφορετικές σημασίες που συχνά συγχέονται.

Σύντομη Ιστορική Αναδρομή της Αγωγής

- Η Αγωγή ως έννοια αναφέρεται στη διαδικασία **διαπαιδαγώγησης** από τα πρώτα χρόνια του ανθρώπινου πολιτισμού
- Στην αρχαιότητα, η αγωγή εστίαζε στην προετοιμασία των νέων για την ενήλικη ζωή μέσα από τη μάθηση πρακτικών δεξιοτήτων και αξιών.
- Η παιδική ηλικία δεν αναγνωριζόταν ως ιδιαίτερη φάση της ανθρώπινης ζωής, και η εκπαίδευση ήταν **συχνά άμεση και πρακτική**.

Η Παιδικότητα στην Ιστορία

- Κατά τον Μεσαίωνα, η παιδικότητα θεωρούνταν απλώς ένα στάδιο πριν την ενηλικίωση, χωρίς ιδιαίτερες ψυχολογικές ή συναισθηματικές ιδιαιτερότητες.
- Η παιδική ηλικία αντιμετωπιζόταν ως μια φάση στην οποία το παιδί ήταν μικρογραφία του ενήλικου
- Οι αλλαγές στην αντίληψη για το παιδί ξεκινούν κατά την Αναγέννηση και κορυφώνονται με τον Ευρωπαϊκό Διαφωτισμό.

Επιστημονικοποίηση της Παιδαγωγικής

- Η **επιστημονικοποίηση** της παιδαγωγικής προχώρησε σε διάφορα στάδια, επηρεασμένη από κοινωνικές και πολιτικές εξελίξεις.
- Η αναγνώριση της παιδικής ηλικίας ως ξεχωριστής φάσης οδήγησε στη σταδιακή θεσμοθέτηση της παιδαγωγικής ως επιστήμη.
- Η διαδικασία αυτή ολοκληρώνεται τον 20ό αιώνα, με την καθιέρωση της παιδαγωγικής στα ακαδημαϊκά ιδρύματα.

Ο Ευρωπαϊκός Διαφωτισμός και η Παιδικότητα

- Ο **Ευρωπαϊκός Διαφωτισμός** του 18ου αιώνα προώθησε την ιδέα της ελευθερίας του ανθρώπου και της **αξίας του παιδιού**.
- Ο **J.J. Rousseau** πρωτοστάτησε στην αναγνώριση της παιδικής ηλικίας στο έργο του "**Αιμίλιος**".
- Αναγνώρισε ότι το παιδί δεν είναι μικρογραφία του ενήλικα, αλλά έχει ξεχωριστές ψυχικές και γνωστικές ανάγκες.
- Η άποψη αυτή θεωρήθηκε επαναστατική και έφερε μια νέα αντίληψη στην παιδαγωγική, με την εκπαίδευση να προσαρμόζεται στις ανάγκες του μαθητή.

Η Εκπαίδευση ως Μορφή Κοινωνικοποίησης

- Η ανάπτυξη της εκπαίδευσης συνδέθηκε άμεσα με την αναγνώριση της παιδικής ηλικίας ως **ξεχωριστής φάσης της ζωής** και αποτέλεσε **βασικό μέσο κοινωνικοποίησης** του παιδιού.
- Μέσω της **εκπαιδευτικής διαδικασίας**, το παιδί περνά μια παρατεταμένη περίοδο μάθησης και προετοιμασίας πριν ενταχθεί στην κοινωνική ζωή ως ενήλικας.
- Ο ρόλος του δασκάλου ως καθοδηγητή είναι κεντρικός, δημιουργώντας μια ιδιαίτερη παιδαγωγική σχέση, η οποία διαφέρει από τις άλλες μορφές κοινωνικής αλληλεπίδρασης

Η Παιδαγωγική Σχέση

- Η παιδαγωγική σχέση είναι πλέον μια **ξεχωριστή κοινωνική σχέση** ανάμεσα στο δάσκαλο και τους μαθητές.
- Οι προγενέστερες κοινωνίες δεν είχαν ξεκάθαρη διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στην παιδική και την ενήλικη ζωή.
- Στο πλαίσιο της σχολειοποίησης, η εκπαίδευση στοχεύει στην προετοιμασία του παιδιού για την κοινωνική ζωή μέσω της **παιδαγωγικής καθοδήγησης**.

Ο Ρόλος του Σχολείου στη Σύγχρονη Κοινωνία

- Το σχολείο αναγνωρίζεται ως μια **ξεχωριστή κοινωνική δομή** με διακριτή οργάνωση.
- Η εκπαίδευση αποτελεί πλέον θεμελιώδες στοιχείο της σύγχρονης κοινωνίας, οργανωμένη γύρω από χωροταξικούς και χρονικούς κανόνες.
- Το σχολείο λειτουργεί ως πλαίσιο κοινωνικοποίησης, διδασκαλίας και προετοιμασίας του παιδιού για την ενήλικη ζωή.

Από τον Δασκαλοκεντρισμό στον Μαθητοκεντρισμό

- **Δασκαλοκεντρική αντίληψη:** Ο δάσκαλος θεωρείται αυθεντία και η διδασκαλία γίνεται μέσω μονόλογου.
- Η αρχιτεκτονική διάταξη της σχολικής τάξης ενισχύει τον έλεγχο και την επιβολή του δασκάλου.
- **Μαθητοκεντρική αντίληψη:** Η διδασκαλία βασίζεται στις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών, με τον δάσκαλο να λειτουργεί ως σύμβουλος και καθοδηγητής.

Η Σημασία της Αγωγής στην Αρχαία Ελληνική Φιλοσοφία

- Ο **Πλάτων** συνδέει την αγωγή με τη καθοδήγηση των παιδιών σύμφωνα με τις ορθές αρχές συμπεριφοράς.
- Ορίζει την **αγωγή** ως διαδικασία **καθοδήγησης** που βασίζεται στους νόμους και στην **εμπειρία των πιο ώριμων και σοφών**.
- Στόχος της αγωγής είναι η **ηθική διαπαιδαγώγηση** και η προετοιμασία των παιδιών για την κοινωνική ζωή.

Η Εξέλιξη της Έννοιας της Αγωγής

- Η αρχική έννοια της αγωγής ήταν φυσική: **μεταφορά**
- Με τον καιρό, η έννοια αυτή μεταφέρθηκε στον **πνευματικό κόσμο**, αποκτώντας τη σημασία της **καθοδήγησης του νου και της ανατροφής**.
- Η παιδευτική διάσταση της αγωγής εστιάζει στη **διαμόρφωση του χαρακτήρα και της συμπεριφοράς των ανηλίκων**.

Η Αγωγή και η Ανατροφή

- Στη σύγχρονη γλώσσα, η **αγωγή** περιλαμβάνει τόσο την **ανατροφή** όσο και την **πνευματική διαπαιδαγώγηση**.
- Η **ανατροφή** εστιάζει στην επιμέλεια και φροντίδα των παιδιών, ενώ η **αγωγή** καλύπτει ένα ευρύτερο πλαίσιο διαπαιδαγώγησης.
- **Αγωγή**: Στόχος της είναι η μετάδοση **αξιών και κανόνων** συμπεριφοράς που ισχύουν σε μια κοινωνία.
- **Θρέψει** το πνεύμα με γνώσεις και να **εκμαιεύσει** τις δυνατότητες του παιδιού.

Δύο Παιδαγωγικές Αντιλήψεις

Υπάρχουν δύο βασικές **παιδαγωγικές προσεγγίσεις**:

- 1. Δασκαλοκεντρική μέθοδος:** Ο δάσκαλος γεμίζει με γνώσεις το νου του παιδιού (tabula rasa).
- 2. Μαθητοκεντρική προσέγγιση:** Ο δάσκαλος **εκμαιεύει** τις δυνατότητες του παιδιού, ενθαρρύνοντάς το να αξιοποιήσει τις έμφυτες ικανότητές του.

Διαφορές Αγωγής & Παιδείας

- Η αγωγή είναι μια σκόπιμη ενέργεια που αναφέρεται κυρίως στην **παιδική ηλικία**, ενώ η **παιδεία** είναι μια διαδικασία που διαρκεί καθ' **όλη τη ζωή** του ατόμου.
- Η αγωγή εστιάζει κυρίως στη συμπεριφορά, ενώ η παιδεία προάγει την **ελεύθερη διαμόρφωση της προσωπικότητας**.



- Ποια είναι η διαφορά ανάμεσα σε έναν "αμόρφωτο" και έναν "ανάγωγο" άνθρωπο;

Αγωγή και Μόρφωση στην Καθημερινή Γλώσσα

- Οι όροι "**αμόρφωτος**" και "**ανάγωγος**" υποδηλώνουν δύο διαφορετικά είδη έλλειψης:
 - Ο αμόρφωτος στερείται **γνώσεων** και **εκπαίδευσης**.
 - Ο ανάγωγος στερείται **καθοδήγησης** και **κοινωνικής συμπεριφοράς**.
- Οι δύο όροι δεν συνδέονται απαραίτητα μεταξύ τους: ένας αμόρφωτος μπορεί να είναι ευγενικός και καλλιεργημένος, ενώ ένας μορφωμένος μπορεί να είναι ανάγωγος.

Η Παιδεία ως Ελεύθερη Διαδικασία

- **Η παιδεία** δεν έχει σαφείς στόχους ή περιορισμούς, καθώς είναι μια διαδικασία ελεύθερης ανάπτυξης του ατόμου.
- **Η εκπαίδευση** από την άλλη πλευρά, στοχεύει στην απόκτηση δεξιοτήτων για την αγορά εργασίας.
- **Η παιδεία** στοχεύει στην **καλλιέργεια** της **κριτικής** σκέψης και της **ελευθερίας του λόγου**.

- Ποιος είναι ο ρόλος του δασκάλου στην αγωγή και την παιδεία;
Πιστεύετε ότι υπάρχει διαφορά;



- Ποιος είναι ο ρόλος του δασκάλου στην αγωγή και την παιδεία; Πιστεύετε ότι υπάρχει διαφορά;
- Ναι, υπάρχει διαφορά. Η **αγωγή** αφορά κυρίως τη διαμόρφωση της **συμπεριφοράς** και της **ηθικής προσωπικότητας** του ατόμου, ενώ η **παιδεία** εστιάζει στην **πνευματική ανάπτυξη** και την **καλλιέργεια γνώσεων**. Ο δάσκαλος, επομένως, έχει διπλό ρόλο: αφενός λειτουργεί ως πρότυπο συμπεριφοράς και ηθικών αξιών (αγωγή), και αφετέρου ως φορέας γνώσης και καλλιέργειας της σκέψης (παιδεία).

Αγωγή και Παιδαγωγική:

- Η **αγωγή** αποτελεί μια **βασική έννοια στην παιδαγωγική**, καθώς αναφέρεται στη **διαδικασία** μέσω της οποίας οι **δάσκαλοι** και οι **άλλοι ενήλικες καθοδηγούν** τα παιδιά στη **συνειδητή ανάπτυξη των ηθικών και κοινωνικών αξιών τους**.
- Στην παιδαγωγική, η αγωγή περιλαμβάνει
 - την καθοδήγηση της συμπεριφοράς,
 - τη διαμόρφωση του χαρακτήρα
 - την κοινωνικοποίηση των παιδιών σε συγκεκριμένες αξίες και πρότυπα που ισχύουν σε μια κοινωνία

Ο παιδαγωγός (δάσκαλος) δεν περιορίζεται στη μετάδοση γνώσεων, αλλά παίζει σημαντικό ρόλο στη συνολική ανατροφή και ηθική ανάπτυξη των μαθητών.

Παιδεία και Παιδαγωγική:

- Η **παιδεία** είναι η ευρύτερη έννοια της εκπαίδευσης και της πνευματικής καλλιέργειας, που η παιδαγωγική προσεγγίζει μέσα από διαφορετικές **μεθοδολογίες και θεωρητικές σχολές**.
- Η παιδαγωγική εξετάζει πώς η παιδεία μπορεί να παρέχεται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, λαμβάνοντας υπόψη τις **ψυχολογικές και αναπτυξιακές** ανάγκες των μαθητών, την προαγωγή της κριτικής σκέψης και τη διαρκή πνευματική εξέλιξη

Ο παιδαγωγός δεν λειτουργεί απλά ως μεταδότης γνώσεων, αλλά ως **διευκολυντής της πνευματικής ανάπτυξης**, προωθώντας τη μάθηση μέσω της εμπειρίας και της ανακάλυψης.

Ο ρόλος του Δασκάλου στην Παιδαγωγική:

- Στην παιδαγωγική επιστήμη, ο δάσκαλος είναι το κεντρικό πρόσωπο που ενώνει τις έννοιες της αγωγής και της παιδείας.
- Ο δάσκαλος καθοδηγεί την προσωπική ανάπτυξη του μαθητή, εστιάζοντας τόσο στην **κοινωνική του ένταξη (αγωγή)** όσο και στην **πνευματική του καλλιέργεια (παιδεία)**.
- Η παιδαγωγική θεωρία προσφέρει στους δασκάλους τα εργαλεία και τις μεθόδους για να πετύχουν αυτούς τους στόχους, εστιάζοντας σε διαφορετικά μοντέλα διδασκαλίας, ανάλογα με τις ανάγκες του κάθε μαθητή και την κοινωνία.

- Οι διαφάνειες βασίστηκαν στο παρακάτω εκπαιδευτικό υλικό:
- **Εισαγωγή στην Παιδαγωγική Επιστήμη**
Συγγραφέας: Δημήτριος Λάγος, Αναπλ. Καθηγητής Α.Σ.ΠΑΙ.Τ.Ε.
Επιστημονικός Υπεύθυνος Ενότητας
Συνεργασία στην επεξεργασία του υλικού: Άννα Μαρκοπούλου, επιστημονική συνεργάτης της ΑΣΠΑΙΤΕ
- Αν θέλετε να διαβάσετε περαιτέρω, μπορείτε να βρείτε το υλικό εδώ:
http://repository.edulll.gr/edulll/retrieve/3682/1087_01_oaed_enotita01_v01.pdf#page=3.17.